

УДК: 327:339.5

Примљено:
12.08.2009.

Прихваћено:
25.11.2009.

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

NATIONAL INTEREST

Година V, vol. 6

Број 3/2009.

стр. 249-263

*Сергеј Караганов**

НОВА ГЕОЕКОНОМСКА И ГЕОПОЛИТИЧКА РЕВОЛУЦИЈА

Живимо у свету убрзаних промена: то што се чинило поузданим пре пет година, након две године изгледало је тривијално, а сада, чини се, као проста глупост, иако је тада, пет година раније, деловало као истина. И не само зато, што смо ми били глупи, већ зато што се промена спољашњег света дешава толико брзо, да га ми престајемо разумети. Постоји таква теорија „скупљања времена”, један од њених аутора јесте познати академик Капица, не отац, већ син, чија је суштина у томе, да се раније свет мењао једном у хиљаду година, или у неколико хиљада година, затим се почео мењати сваких 300 година, потом – 100, а у моје време, када сам био релативно млад, он се мењао сваких 25 година, и ја сам могао користити, мада са великим напором, искуство својих родитеља. Када сам ја одрастао, моја кћи већ није могла употребљавати моје искуство, а ви, ви који сте студенти, нећете моћи користити своје интелектуално и људско искуство, у непосредном смислу те речи, већ за пет година.

* Сергеј Караганов (1952), познати руски политиколог, декан Факултета за светску економију и политику, по властитом признању, либерал и западњак, одржао је почетком септембра предавање на Високој школи економије у Москви, које се појавило у јавности у форми стенограма. Због тога је, из разумљивих разлога, приликом превођења урађено више техничких и стилско-граматичких модификација. Из оригинала су изостављени мали увод и каснија дискусија (питања и одговори).

Зато је врло важно, шта треба у том свету схватити – то, да се све врло брзо мења, изузев самог човека. И питања интелектуалног лидерства своде се, не толико ка добром познавању и схватању дубинских проблема, колико ка умећу разумевања и предсказивања брзих промена. Сматрам, да то што ми преживљавамо, јесте најдубља и најбржа геополитичка и геоекономска револуција у целој историји човечанства. Прва етапа само што је почела крајем 80-тих и почетком 90-тих, друга – почетком овог миленијума, и ми се налазимо тек на њеном освиту. Суштински, ми смо ушли у епоху перманентне револуције. Не знам када ће се она зауставити, и да ли је могуће зауставити тај процес све бржих промена, које доживљавамо.

Веома су бројни узроци нове етапе врло рапидних промена, које ја називам геополитичком и геоекономском револуцијом. Назначићу само два:

- 1) То је политичка револуција, која се десила на прагу 80-тих и 90-тих година – пад комунистичког система и уливање у светско тржиште неколико милијарди радника и потрошача. Тај процес је тада потцењен; нико се чак није бавио ни предвиђањем шта ће се десити као резултат таквог експлозивног ширења светског капиталистичког тржишта и светског тржишта уопште, будући да су у годинама поделе света, постојала два система: капиталистички и социјалистички, који се у значајној мери нису дотицали један другог; коначно, постојала је периферија, која, фактички, није играла никакву суштинску улогу. Пад комунизма је квалитативно раширио сферу капитализма, уливши у њу неколико милијарди радника и потрошача.
- 2) Нова етапа научно-техничке револуције, повезане са информатичким технологијама. Условно, она је почела 70-тих и 80-тих година, достигавши врхунац свог развоја крајем прошле деценије, развија се и даље, и не може се зауставити.

Али, сасвим је очигледно, да она, ма како то парадоксално звучало, не одређује будућност света. Сетите се, ви старији, не омладина од 17-18 година, већ ви од 25-30 година, да је још пре 7-8 година, сваки прогресивни мислилац с

увереношћу тврдио да се ми налазимо у веку информатичке револуције, и да ће управо информација бити главни лифелант светског производа. А данас, то је већ скоро заборављено, иако се сви служимо информатичким продукцима и технологијама.

Ако је почетак тих револуционарних промена, тј. пад комунизма, неко и предвидео, онда садашњу етапу геополитичке и геоекономске револуције нико није предсказао. Могу са сигурношћу рећи, да никакви Римски клубови и Трилатерале то нису учинили. Ако се сећате, пад комунизма је предвиђао Бжежински, предсказивали су дисидентски писци и још неки мислиоци, предвиђао је и Солжењицин, али нико није пророковао то што се сада збива. Ми се налазимо пред апсолутно непредвидљивом будућношћу.

Према томе, ево основних параметара, с моје тачке посматрања, промена које се сада дешавају:

1) Невиђена, у историји човечанства, по брзини и масивности, прерасподела светског БДП-а. Овај пут на страну новог капитализма, скоро 0,5% годишње, никада, ни приближно таква у историји човечанства. Ако се прерасподела међу групама држава збивала на нивоу 2-3%, то се обично одвијало током једног столећа, док се данас то дешава за пет година, за неколико година. У најпростијој варијанти, у питању је, наравно, прерасподела светског богатства од Европе ка Азији. САД се налазе у некаквом прелазном положају, мада и Америка трпи прерасподелу БДП-а. САД, за сада, губе релативно мало, али, безусловно, долази економски век Азије. То је резултат, у првом реду, другог таласа глобализације. У првој етапи, 80-тих и 90-тих, она је дала предност државама „старог капитализма”. А због целог низа узрока, у другој етапи, која почиње, условно око 2000-те године, она је дала надмоћ државама „новог капитализма”, односно Азији.

Почела је нова индустријска револуција. О томе се мало пише, и практично, никада се у том смислу не говори. Чинило се, да је индустријска револуција завршена, али је распростирање капитализма и експлозивно развијање држава југоисточне Азије, Кине и Индије, тражило огромно увећање продукције традиционалних роба, наравно, на новој технолошкој основи: стакла, бетона, машина, машинопрерађивачких продуката, одеће. И сада ми видимо, да то што називамо

индустријском продукцијом, опет повећава свој удео у светском БДП-у, без обзира на веома брзо падање цене производње по јединици, што се дешава захваљујући наглом повећању продуктивности рада.

„Нова индустријска револуција” - то је подизање сваке године у Кини 10 милиона станова и кућа – то је и 10 милиона фрижидера, 10 милиона клима уређаја, али и 20-30 милиона комада различите технике за свакодневни живот. Само Кина обезбеђује пораст потрошње роба традиционалне индустријске производње, несумњиво, колико цео свет заједно.

Куда нас то води? То нас води ка сасвим парадоксалном, и за сада не истраженом, ни код нас, нити било где, померању у светској економији. Сировине, енергетика и животне намирнице, робе којих је некада било у релативном вишку, сада постају ресурси, који су релативно дефицитни и чија је вредност почела брзо расти, што нико никада није предвидео. И пре 10, 20 и 30 година, за економисте, како западне либералне, тако и марксисте, апсолутни аксиом је било то да ће се удео сировина и намирница у светском БДП-у неизбежно смањити. Сада се, у најмању руку, дешава обратни процес.

Схватљиво је, да су за производњу свих тих роба, нужне сировине, метали, енергија. Али, зашто животне намирнице? Подсећам вас, да је свет добио две и по милијарде радника који све више зарађују од свог рада, иако су они још јефтинији од радника у старом индустријском свету. Ти радници су хтели да се људски наједу, и у земљама попут Кине, Индије, југоисточне Азије, Индонезије, чак и у земљама арапског Истока, почела је нагла потрошња беланчевина. Оне, у принципу, нису биле део obroка неколико милијарди људи; они једноставно нису конзумирали животињске беланчевине. Сада су одједном они открили да се оне могу конзумирати и троше их све више и више. И они хоће да се хране као људи у развијенијим деловима света. У Кини се појавио слој пуначких људи. Никада у Кини није било гојазних људи, осим Мао Це Тунга и Буда по храмовима. Сада, ево, по Кини шетају пуначки људи, обично доби од 35-40 година. Људи који су радили, почињу са већим задовољством јести. То је изненађујуће чак и за спољашњег посматрача, а то потврђују и цифре Међународне организације за здравствену заштиту. Посматрачи са стране, који сваке године иду у Кину, попут мене

или професора Ришкова, који је овде присутан, виде како се појављује велики број гојазних људи у Кини, што одражава управо те измене у структури исхране, које имају огромне економске и политичке последице.

Куда води релативни дефицит енергије, сировина и намирница? Тај процес води ка феномену који још није практично осмишљен. Можда грешим, али он води ка томе да територија поново постаје важан ресурс, како у политици, тако и у економији. Такође се, пре 10, 20 или 30 година, сматрало, да је територија све неважнији ресурс у светској економији, као и за појединачне државе, а сада, очигледно, почиње потајно, још и борба за територије. Појавио се нови „неоколонијализам”, иако се наравно, он тако не зове. Ја га зовем тако, да би привукао вашу пажњу. Како се може назвати политика Кине и арапских држава које закупују стотине хиљада хектара земље у Африци и Латинској Америци зарад производње намирница, као што закупују, масовно, и сировинске ресурсе.

Раније се то чинило, наравно, уз помоћ грубе силе, уз помоћ топција и војне флоте. Данас се то дешава уз помоћ закупа, иако се, како ћу вам рећи мало касније, тај процес дешава на потпуно другачијем војно-политичком фону.

2) Још једна веома велика промена, о којој ми можемо још увек само нагађати, а која је ипак не мање очигледна – то је брза дифузија технолошких знања. Опет, још пре свега неколико година, сматрали смо да технолошка надмоћ „старог Запада” њему обезбеђује лидерске позиције, практично, заувек. Сада видимо, без обзира на то што се основне технологије, као и раније, производе у земљама „старог Запада”, да у кинеском експорту, удео техничке продукције која се убраја у „high tech”, мада и на нижем нивоу, расте сваке године скоро два пута. Сходно томе, технолошко лидерство опада, иако, наравно, још дуги низ година, неће дефинитивно отићи нигде.

Не говорим о „сумраку Запада”. Говорим о сасвим другој тенденцији: о успону нових центара моћи, и о томе да је у условима информатичке револуције, далеко теже задржати технолошку доминацију. А за 5 година, погледајмо ко ће преузети то првенство. Подсетићу вас на цифру коју са ужасом цитирају далековиди Американци: у Кини се обучи сто пута

више инжењера, него у САД. Наравно, може се рећи, да се у САД стварају квалитетнији инжењери, али у околностима постојања Интернета и садашње дифузије знања, разлика у квалитету међу инжењерима већ се осетно смањује. И на искуству сваког човека који се занима конкретном економијом, ми сазнајемо, да све више сервиса „high tech” и високотехнолошке продукције прелази у земље југоисточне Азије, у оне напредније попут Кине, Тајвана, раније Кореје, управо зато јер тамо постоји, не само јефтинија, већ и све квалитетнија радна снага. И није искључено, да ћемо за 5 или 10 година, видети како у неким областима, којим – за сада је непредвидљиво и не да се предсказати, те нове капиталистичке државе постају лидери у технолошком развоју.

3) Коначно, прелазим на политичке аспекте те револуције. При томе подвлачим, да су данас као никада, економски и политички аспекти потпуно неодвојиви и нераскидиви.

Захваљујући економској кризи, почела је брза, иако мало примећена, промена светског финансијског система у којем су доминирале институције и валуте „старог Запада”. Цео тај финансијски систем са либералном трговином, био је начињен од стране тог „старог капиталистичког света” „за себе” и у највећој мери био је уносан за онога који га је правно „за себе”. На једној етапи, 90-тих, с моје тачке гледишта, због еуфорије која је обузела Запад због победе над комунизмом, он је превидео ту околност, да ће се брзо сударити са новом конкуренцијом и дозволио је такву прерасподелу моћи, која сада води ка томе да се његов систем и институције доводе у питање. За сада, нико неће да обара те системе и институције, јер су они zgodни свима. За сада. Али, сасвим је очигледно, да сви чекају моменат када ће бити могуће поново заиграти. Русија, на жалост, изјашњава се о томе иза сваког ћошка, иако ми имамо мање могућности да уведемо резервну валуту, него већина држава које о томе отворено не говоре. Ипак, за 10 година, видећемо у многоме другачији валутни систем и систем управљања светском економијом.

4) И још једна политичко-економска промена – то што се дешавало најбржим темпом последњих 5-8 година, и било је резултат индустријске револуције, али се успорено наставља и данас – гигантска прерасподела богатства од држава потрошача енергије (земље Европе, у мањем степену САД)

ка државама произвођачима. Једна од процена – то је 1,5-2 трилиона долара у години – преливање тог светског богатства ка државама произвођачима енергије. Узгред говорећи, за неколико година, почиње прерасподела богатства од држава потрошача намирница ка државама произвођачима намирница. То је повољно за Русију.

5) Сада опет о политичкој страни слике. Две године раније, са неким од колега са Високе школе економије, почели смо да пишемо и споримо се око тога да се у свету заострило такмичење два модела. Ако се раније чинило, да је победио либерално-демократски капитализам америчког и европског типа, уз све његове регионалне и друге разлике, сада је сасвим очигледно да побеђује нови модел капитализма. Иако је у суштини он изузетно стар. То је модел такозваног ауторитативног капитализма. Тај је модел капитализма такође постојао у тој истој Европи и САД, с националним променама, пре 50-100 година. Такмичење два модела није просто питање борбе идеологија, већ опет питање прерасподеле ресурса. Ономе ко побеђује, почињу се преливати морални, интелектуални, а на крају крајева, и политички, економски и војни ресурси. Да ли је победа ауторитативног капитализма коначна? Мислим, да није. Ауторитативни модел капитализма јесте последица победе западног модела капитализма, која, могуће, само привремено доноси пораз Запада. Он је раширио свој модел, њиме су се користиле државе које су имале релативне конкурентске предности. Они су употребили тај модел и сада побеђују, правилније, труде се да победе „стари Запад”. Мислим, да ће свака земља новог капитализма, ако не пропадне, нагињати ка либерално-демократском моделу развоја. Постоји статистика: од 15 најбогатијих држава света, само су две ауторитативно-капиталистичке, и узгред говорећи, заузимају прве редове – то је Сингапур, чије искуство, наравно, треба изучавати дању и ноћу, и Катар. Катар – то је шака људи, који се љуљушкају на извору ресурса. То није модел. Суштински, постоји само један алтернативни модел који се подигао на тај ниво и да није еволуирао ка већој либералној демократији – то је Сингапур.

Чак и ако схватамо да свет иде, на крају крајева, ка либерално-демократском моделу, проблем је у томе, што садашње либерално-демократске идеје трпе пораз, овде и сада.

6) Може бити, да је најважнија политичка промена, која се десила последњих 5-7 година – губитак моралне надмоћи Запада, која се чинила апсолутно неоспоривом. Крајем прошлог века, Запад је победио комунизам; традиционални Запад је предлагао универзални модел – најбољи модел, из угла гледања појединца и развоја. Са тачке посматрања развика, испоставило се да постоје и други модели, а из угла гледања појединца, Запад је допустио у свом самољубљу, неколико трагичних грешака. Од Гвантанама и мучења, до војно-политичких пораза који су се могли избећи. О томе ћу говорити мало касније, али те грешке које су учињене, веома су поткопале ауру непобедивости модела. Уздрмана је и идеолошко-политичка доминација западне идеологије; сасвим условно говорим о „западној идеологији”, њих је много. Говорим о неким средишњим идеологијама, које ми схватамо као западне. Та је привлачност поткопана, наравно, у огромној мери, и услед економске кризе, која је била изазвана и одступањем од протестантског модела развоја, који је доминирао у западном обрасцу: посао – first, разонода и трошење – second. У тренутку тог великог ширења тржишта, потрошња је избила у први план, и признајем, моја је такође била грешка, мишљење, да ће се на рачун нових финансијских махинација моћи производити огромна количина друштвено-корисног производа за дуги период. Тај продукт, који се производио у великим количинама, изазвао је експлозију потрошње и сада све то сплашњава на наше очи. Сплашњава заједно с тим и привлачност модела, пошто се показало, да је похлепа победила протестантски, калвинистички модел на којем се заснивао стари успех.

То је врло лоше за Русију. Они, који одбацују западни модел развоја, у принципу, добијају веома моћан аргумент, што је врло лоше за Русију. Јер, ма како се односили ка Западу, он је за нас најважнији извор националне самоидентификације и најважнији извор модернизације. Слабљење моралне и економске привлачности Запада (за нас је то у првом реду Европа), снажно ће умањити модернизацијске импулсе у Русији.

7) Коначно, врло важно промишљање. Подривање позиције Запада десило се због серије крупних пораза САД. Вртоглавица од успеха и жеља да се учврсти своја моћ, до-

вели су на почетку, до бомбардовања Југославије, али, то је изазвало још увек само таласање. Већи део руске елите је схватио да са Западом, на жалост, није могућа интеграција, и да га је потребно обуздавати. А у осталом свету су одлучили да треба произвести нуклеарно оружје. Али, оно што је главно, наравно, то је Ирак. Када су САД кренуле на Ирак, да би доказале своју моралну исправност и наметнуле силом свој модел развоја, оне су изгубиле, „Акела је промашио”.¹ А када Акела промаши, без обзира колико је моћан, млади вукови и шакали се осмеле. Сада, нико посебно не слуша САД, без обзира на то што САД имају до данас фантастичну концентрацију економске, технолошке и војне моћи. Али, проблем је у томе, што је она непреводива, за сада, у тај политички утицај који су САД имале још 7-8 година раније. Неуспеси са Ираком се не окончавају, Ирак – то је неуспех, Американци ће одатле отићи. Постоји Пакистан, још језовитији са становишта геополитике, мада и мање приметан из угла гледања широке јавности, неуспех америчке стратегије. Фактички савезник САД, не само да је задобио нуклеарно оружје, већ се сада, очигледно, распада и радикализује. И при томе, Американци не могу ништа учинити. Уз то, скоро сигурно, САД и НАТО губе рат у Авганистану. Дошло је до губитка вере у способност америчке војне машине, губитка страха пред њом; још пре 5-10 година, сви су знали цифре по којима Американци троше на војне потребе више него скоро цео остали свет заједно. Та огромна моћ која се надносила над светом, терала је директно или индиректно све земље, све политичке лидере да као минимум, воде рачуна о интересима САД. Сада, када је та војна моћ пуштена у погон, она се показала као апсолутно неприменљива. Испоставило се, да нема никакве политичке победе у Ираку, да у Пакистану ништа не може да се учини, а уз то – талас еуфорије наших западних колега, бацио их је у Авганистан. Грешка, која је, с моје тачке посматрања, необјашњива. Још могу објаснити зашто су Американци ушли у Ирак, али зашто су ушли у Авганистан – то не схватам. То се већ налази у области нечега што се научним

1 Караганов упоређује САД са ликом из Киплингвог дела «Књига о џунгли», вуком Акелом, вођом чопора, који је због старости и слабости изгубио ранији ауторитет. „Акела је промашио” - пронео се глас међу животињама, када остарели вук није успео да ухвати плен (прим. Н. В.)

методама, из угла разумске логике, објаснити не може. Ипак, ми видимо да је НАТО ушао у Авганистан. За Русију – то је огроман плус и спас, јер је био заустављен покрет Талибана ка нашим јужним границама. Опет, наши геополитички супарници, ако их третирамо као супарнике, заглавивши се за дуго, претрпеће још један пораз. Сходно томе, за 2 или 3 године, после одласка из Ирака, можда уз остављање некаквих предстража, биће неопходно повлачење и из Авганистана.

Конечно, још су на старом Западу славили победу над комунизмом, а следило је такмичење ко може притиснути Иран. Он је веома близу стицања нуклеарног оружја. Прогнозирам, да ће он или бити способан да произведе нуклеарно оружје или имати једноставно нуклеарно оружје за 2-3 године. Зауставити то, практично је немогуће. Последња таква могућност била је две године раније, када је Бушова администрација, у пориву очајања, донела решење да нанесе удар. Али, америчка елита се побунила и рекла: нећемо жртвовати америчке интересе ради исправљања старих грешака. Присетите се, две године раније, десила се мала револуција у САД, када су сви руководиоци војно-обавештајне заједнице иступили као јединствен фронт, изјавивши да Иран нема војно-нуклеарни програм. Наравно, био је то сасвим схватљив договор људи који су рекли: „Доста. Увучени смо у Ирак, увучени смо у Пакистан, у Авганистан, нама не треба започињање новог рата”. А Иран је добио *carte blanche*.

Наравно, свима нама је потребно да продужимо притисак, Русија није заинтересована да Иран стекне нуклеарно оружје, треба чинити све што је могуће. Али, треба се спремати за сасвим другачији свет, свет у којем ће бити још неколико нуклеарних држава. Очигледно је, да је то коло распростирања нуклеарног оружја незаустављиво. Иранско стицање нуклеарног оружја, водиће ка коренитој прерасподели снага у региону, од којег сада, у највећој мери, зависи геополитичка ситуација у свету – то је проширени Блиски исток.

На крају, Европа. Овде је најжалосније. Троши више енергије него што производи, прогресивно слаби у спољнополитичкој области. Потписивање Лисабонских споразума неће зауставити ту деградацију, већ само ће нагласити, да ће се за годину-две, та деградација продужити. Европа одлази са светске арене као играч. То је врло лоше, јер је Евро-

па у многим аспектима нешто најнапредније што свету може предложити људска цивилизација. И у смислу начина живота, и у смислу политичког система. Наравно, привлачност Европе остаје, и за нас остаје, али у далеко мањој мери, него што би могла бити, када би Европа била озбиљан политички играч. Зашто слаби Европа? Две и по грешке. Две грешке и једна историјска околност.

Историјска околност је једноставна: Европа, која је била концентрација ужасне људске историје током последњих 500-600 година, уморила се од ње. Европски интеграциони пројекат – сјајна победа човечанства, био је изазван и тиме што је Европа рекла: ми више не желимо државе, ми више не желимо нације, ми више не желимо ратовати, ми више не желимо борити се. Европа не жели да се бори, не само унутар себе, већ она неће да се бори, како се сада показује, ни споља. Она не жели да жртвује било шта ради краткорочних или дугорочних циљева. И тиме она прогресивно испада из клуба светских држава.

А две грешке које су биле учињене, то је, наравно, Маастрихт, почетком прошле деценије, када се Европа оријентисала на јединствену спољну политику која се показала као недостижна. Било је потрошено огромно време и као резултат, уместо концерта великих држава са координисаном политиком, добили смо политику са најмањим заједничким именитељем. Овде седе значајни стручњаци за Европу, који знају шта је из тога произишло. Десило се то, да је Берлин, плус Париз, плус Мадрид, плус Рим, једнако, у бољем случају Стокхолму, а у горем, Риги.

Друга грешка била је производ еуфорије победе над комунизмом. То је нагло ширење Европске Уније, учинивши је још хетерогенијом, нејединственијом, и подложнијом спољашњим утицајима. Коначно, „нови европејци” носе собом стару политичку културу и погледајмо, да ли ће Унија моћи да их „прекува”, као што је могла да „прекува” Грчку, Португалију, Шпанију. Свет није тако пријатан за Европу.

Сви ти процеси, подсећам, дешавају се на фону активизације маса, демократизације светске политике, трагом информатичке револуције, што истина, не води ка правој демократији, већ води ка јачању охлократских тенденција у светској политици. Чак и релативно ефикасни ауторитатив-

но-модернизацијски режими почињу да слабе, а тамо где је неразвијена демократија, побеђује, на жалост, популистичко-ауторитативни модел. Он побеђује у Венецуели, али, видим такве тенденције развоја и у нашој држави.

Конечно, овде седи неколико мојих пријатеља и колега који су написали доста суштинских радова о падању ефикасности наднационалног управљања. Старе организације слабе (говорим о ОУН, НАТО, ММФ, Светској банци, Г8, у коју смо ступили, а потом открили да је то интересни клуб, PR подухват). Сада, на очиглед, Г8 се претвара у Г14, Г16, Г20 и тако редом, до краја. Сви претендују, у условима опипљивог вакуума међународног менаџмента, на попуњавање тог вакуума нечим. Управо зато, сви се окупљају око Г14 и Г8, али ми лепо видимо да се никакве реалне одлуке не доносе. Све се распада на одлуке групе држава или самих држава. А сада, враћам се на још један, врло интересантан и тешко предсказљив феномен из прошлости: препород националних држава.

У новим условима, у условима дифузије светске економије, нових изазова, испало је да само национална држава, за коју се још недавно чинило да одумире, и да је замењују мреже ТНК и НВО, може обезбедити какву такву заштиту својих грађана и територије. Зато, ми се крећемо, у најмању руку, привремено, у свет националних држава и групација, а то означава повратак у стару геополитику која је врло опасна и непријатна.

Сходно томе, појавиле су се три пукотине:

- пукотина у управљању;
- пукотина у схватању светских процеса;
- необично брза прерасподела моћи.

Ето, те три пукотине воде ме ка следећим закључцима: живимо у далеко опаснијој ситуацији, него што је свет живео 1914. године, пред почетак Првог светског рата. И ја бих вас све застрашио, да нема једне повољне чињенице. На срећу, човечанство је сачувало нуклеарно оружје. Тај „Дамоклов мач” који виси над нама, тера политичке класе, које би у супротном радиле онако како су чиниле у прошла времена, да поступају далеко опрезније. Могу о томе дуго говорити, знам добро ту материју. Сада просто констатујем: ситуација је далеко од безизлазне, и не само зато што постоји нуклеар-

но оружје. Нови лидери, Кина, Бразил, Индија, Русија, почињу да преузимају на себе више одговорности, више иницијативе, делимично попуњавајући вакуум управљања. Острво „Европа”, при свом слабљењу, остаје у животу, и даће Бог, живеће и после нас, емитујући околу, макар на ближу периферију, с једне стране стабилност, а с друге стране, некакав модел најкомфорнијег и најцивилизованог развоја. САД су показале изразит пример способности за адаптацију, и довеле су на власт, не само „црног председника”, већ и човека, који изјављује да је спреман да ревидира традиционалну политику по основним правцима, и за сада, он се користи битном, мада умањеном, подршком америчке елите. Предвиђам, да ће Барак Обама у средњорочној перспективи претрпети врло крупне поразе, јер ће САД продужити да слабе, после извесног пораста свог утицаја на таласу Обамине популарности. Једноставни прорачун говори, да је на плећима председника, не само финансијска криза, која је још далеко од свог краја, и само се развија, већ и неопходност срамотног одласка из Ирака, неопходност, за две године, одласка из Авганистана, експлозивни Пакистан, Северна Кореја – нити један проблем на коме може победити. Друга је ствар, ако му се осмехне срећа и економска криза почне да сплашњава за 3 године, онда ће Америка доста ојачати, и пошто за 3-4 године преживи већину тих криза, на таласу економског раста, делимично ће повратити свој утицај и моћ. И могуће је, постати ефикаснији лидер него што је сада, јер се прошлих година она показала као неефикасан лидер, чије је акције одбацивао већи део човечанства, а ти који су следили САД, то су чинили, не из жеље, већ због сопствене слабости. Али, наравно, једнострано лидерство више се не може успоставити.

Шта је са Русијом? Последња, мала епизода мог иступања. Русија очито не улази у групу нових лидера: нема иновативне економије, нема довољне базе, сувише скупа радна снага, јер смо допустили себи популистичку политику прошлих година, допустивши велико увећање цене радне снаге. Њу ће садашња економска криза, наравно, снизити, али она остаје једнако висока у условима конкуренције са Азијом. Сходно томе, ми не можемо ефикасно учествовати на широком фронту нове индустријске револуције. принуђен сам подсетити, да се свих претходних година дешавала детехно-

логизација нашег БДП-а, тј. учешћа високотехнолошке продукције, без обзира на све разговоре о супротном, оно се смањује и наставиће, на жалост, да се смањује. Говорећи о томе с горчином, кажем да смо пропустили још једну етапу модернизације прошлих година. То је сасвим јасно. Не сматрам да је ствар потпуно изгубљена, да смо ми као и увек „пропали”. У Русији, ви знате, ми увек пропадамо, али ма шта се дешавало – ми пропасти нећемо, штавише, ја сам уверен да ћемо остати моћна држава, ако правилно сагледамо наше место у том новом свету и правилно организујемо ресурсе које имамо.

Подсећам вас на неке црте тог „новог света” који сам тек описао:

Енергетика: удео енергије у светском БДП-у биће стабилан или ће расти. То је, фактички, сигурно.

Удео сировина, у најмању руку, у наредних 10 година, биће стабилан или ће расти у светском БДП-у.

Удео животних намирница порашће у светском БДП-у. Уз то, појављује се чиста вода, која ће за 5-6 година, при разумној политици, постати високорентабилна роба. У сировом или прерађеном стању, у смислу животне намирнице, јер намирница јесу, на крају крајева – вода, сунце, мало енергије и људских руку, чега је уосталом, све мање и мање.

Конечно, ми имамо војну силу, у крајњој мери, потенцијалну, ако је обновимо. Војна сила, значи спремност да се употреби, одлучност. Сходно томе, ми потенцијално можемо постати велика иновациона, сировинска и прехрамбена држава, ако ми те сировине, прехрамбене намирнице, воду, будемо правилно користили, ако схватимо да је то наша компаративна предност и ако то сачувамо, не само физички, већ и из угла обуздавања свих могућих насртаја на те сировине и ресурсе. Поред тога, геополитички положај Русије остаје крајње опасан, али и повољан: налазимо се на апсолутно кључном месту света, испод нас, на југу налази се најексплозивнији регион, чији се проблеми не могу решити без Русије. Сви се боје Кине, али за сада, у догледној будућности, Кина јесте наш политички ресурс јер ће цео свет, имам у виду свет великих држава, чинити све да не допусти зближавање Русије и Кине. Не говорим о томе да ми хоћемо са њима да се сувише зближимо или да Кинези хоће са нама. Ипак – то је

наш политички ресурс. Тако, ако будемо употребљавали своје природне предности, схватајући своје слабости, иновационо, са отвореним очима, ми можемо остати релативно имућна и моћна држава, способна да игра у том опасном свету, не улогу објекта већ субјекта који ће умети да одреди сопствену будућност и будућност света.

Лош је закључак то што на овој етапи интелектуалног развоја, ја одбацујем могућност преображаја Русије у велику технолошку државу. Иако се надам, да ћемо се на одређеним уским парцелама, борити за лидерство. Најбоље је да паметно користимо то што имамо у овом новом револуционарном свету, у којем ће вам, што је савршено јасно, за 5 година, Караганов, ако буде наступао пред овим аудиторијумом, пружити сасвим другачију слику света. А његови наследници и ученици, за 10-15 година, надам се, моћи ће вам дати далеко оптимистичнију слику света за Русију.

Интегралних верзија иступа С.А. Караганова, [http://www.svor.ru/upload/images/стенограмма лекции С. Караганова.doc](http://www.svor.ru/upload/images/стенограмма_лекции_С._Караганова.doc) или на: <http://www.karaganov.ru/news/278.html>

Превод: Небојша Вуковић